

І. ГЕОГРАФІЯ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПИТАННЯ

УДК 796.5

Колотуха О.В.

СПОРТИВНИЙ ТУРИЗМ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Статтю присвячено визначенню предметних полів природноорієнтованого, активного, спортивно-оздоровчого, спортивного, екстремального та пригодницького туризму. Дано визначення спортивного туризму.

Статья посвящена определению предметных полей природноориентированного, активного, спортивно-оздоровительного, спортивного, экстремального и приключенческого туризма. Дано определение спортивного туризма.

The article is devoted to the definition of subject fields nature-oriented, active, sports-recreation, sports, extreme and adventure tourism. The definition of sports tourism.

Постановка проблеми. Спортивний туризм, на сьогоднішній день, є одним із найбільш ефективних видів рекреаційно-туристської діяльності. Він відображає характерну тенденцію сучасності, коли перевага віддається розвитку активного відпочинку на природі, у процесі якого спортивні заняття, відновлення працездатності поєднуються з пізнавальною діяльністю.

Важливим моментом вбачається визначення власне спортивного туризму. Адже існує група фахівців в туризмі, яка визначає *спортивний туризм* як поїздки з метою участі у спортивних заходах та підтримки улюблених команд (на Олімпійських іграх, чемпіонатах та кубках світу, Європи, авторалі тощо) [4, 7]. Шпальти новин при цьому переповнюються відомостями про кількість випитого пива, бійки між вболівальниками та поліцією тощо. Цей напрямок туризму, на нашу думку, можна охарактеризувати як підвид подієвого або конгресно-виставкового туризму, присвоївши йому назву спортивно-видовищний туризм. Натомість власне спортивним туризмом слід вважати такий, який використовує спортивні елементи і туристсько-спортивні якості для подолання спортивних туристських маршрутів. Ряд фахівців називають його спортивно-оздоровчим туризмом, на противагу спортивно-видовищному. Однак, на наше глибоке переконання, тут слід застосовувати саме визначення «спортивний туризм». Спробуємо обґрунтувати це визначення.

Актуальність розробки даної теми впливає із того, що значення понятійного апарату на початковій стадії дослідження будь-якого суспільно-географічного явища чи процесу є надзвичайно важливим. Адже цим задається алгоритм дослідження, визначаються його основні дефініції.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення предметних полів природноорієнтованого, активного, спортивно-оздоровчого,

спортивного, екстремального та пригодницького туризму, визначення поняття «спортивний туризм» та його місця в загальній класифікації туризму.

Аналіз останніх досліджень. За визначенням Е.Б.Алаєва, понятійно-термінологічна система – це «сукупність понять та відповідних їм термінів, які взаємопов'язані спільним вихідним, базисним поняттям, що отримує свій детальний опис з використанням усієї системи» [1, с. 7]. В нашому дослідженні вихідним базисним поняттям є поняття «спортивний туризм». За рекомендацією Е.Б. Алаєва до такого визначення слід підходити, відштовхуючись від компонентів, що складають даний сцієнтонім, – «туризм» і «спортивний».

Отже, предмет наших наукових туристських досліджень, як нової міждисциплінарної галузі знань, вибудовується, так чи інакше, навколо дефініції «туризм». Однак визначень туризму на даний час чи не стільки ж, скільки й авторів, що пишуть з туристської проблематики.

Дефініційне вибудовування туристського поля в багатьох випадках визначається ракурсом відповідної науки, матричної для відповідного напрямку досліджень у сфері туризму. «Визначення поняття туризм, – свідчить польська дослідниця І. Єнджейчик, – змінювалися з плином часу в залежності від етапу його історичного розвитку, а їх зміст залежав від того, в рамках якої наукової дисципліни вони формулювалися» [3, с. 11]. Для конкретних наук найбільш важливими виявилися різні компоненти таких визначень. Для географічних наук – це, в першу чергу, просторові аспекти.

Існуючі дефініції туризму можна об'єднати у дві групи. Одні з них робочі, носять вузькоспеціалізований характер, і стосуються окремих економічних, соціальних, правових та інших аспектів туризму або його видових особливостей та виступають як інструмент для вирішення конкретних завдань. Інші, концептуальні дефініції охоплюють предмет в цілому, розкривають внутрішній зміст туризму, який виражається у єдності всього розмаїття якостей та відносин.

Більшість визначень туризму, які використовуються в туризмознавстві, стосуються туризму міжнародного. Вони розкривають місце перебування туриста (за межами своєї країни), термін перебування (не менше 24 годин) та діяльність, яка не пов'язана із зароблянням коштів у місцях тимчасового перебування. Серед концептуальних визначень туризму широкого розповсюдження в наукових колах отримало визначення туризму, запропоноване проф. В.Хунцікером та проф. К.Крапфом із Швейцарії. Воно було прийнято за основу Міжнародною організацією наукових експертів в галузі туризму (АІСТ). Згідно йому, *туризм* є «сукупністю відносин і явищ, які виникають під час переміщення та перебування людей в місцях, відмінних від їх постійного місця проживання і роботи» [13, р. 65]. Заслуговує на увагу визначення туризму, яке дав український географ М.П.Крачило. На його думку,

туризм це «вид рекреації, пов'язаний з виїздом за межі постійного місця проживання, активний масовий відпочинок, під час якого відновлення працездатності поєднується з оздоровчими, пізнавальними, спортивними та культурно-розважальними цілями» [5, с. 6].

Дослідник геопросторової організації туризму, український географ О.О.Любіцева визначає *туризм* як безперервний, динамічний, поліфункціональний з тенденцією постійного урізноманітнення функцій, етапний відповідно до змін соціально-економічного розвитку та поступу науково-технічного прогресу, полілінійний процес з чітко визначеними хронологічним та хорологічним векторами розвитку, що свідчить про його геопросторовий зміст. Сутністю геопросторового туристського процесу є системно-структурне просторово-часове узгодження нестабільного, схильного до перманентної диверсифікації попиту та комплексної, поліструктурної пропозиції, фіксоване в кожний момент часу їх співвідношенням на певній території в різних формах територіальних структур, яке відбувається за ринковими законами, формуючи ринок туристських послуг, в тому числі специфічних туристсько-спортивних послуг [6, с. 4]. Визначення спортивного туризму, обумовлене його місцеположенням на стику спорту та туризму, можна розглядати з двох позицій – як визначення галузі спортивної діяльності та як визначення галузі туристської діяльності. Розглянемо спортивний туризм саме як галузь туристської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Український географ О.О.Бейдик визначає спортивний туризм як «вид рекреаційної діяльності оздоровчого характеру з особливими вимогами до природно-територіального комплексу району подорожі, із високим рівнем споживання природних цінностей, який поєднує значні фізичні та психофізіологічні навантаження на організм людини, висуває підвищені вимоги до витривалості, спортивно-туристського вміння, прикладних навичок, загально фізичної та теоретичної (в т.ч. географічної) підготовки» [2, с. 88].

Правила ж змагань зі спортивного туризму визначають спортивний туризм як «вид спорту, у якому змагання туристських спортивних походів та з видів туризму проводяться за встановленими правилами та іншими документами, передбаченими правилами» [4, с. 7]. Отже маємо трактування спортивного туризму і як виду рекреаційної діяльності, і як виду спорту. Крім того, в науковій туристській літературі, наряду з терміном «спортивний туризм», широко поширені такі терміни з предметними областями, що накладаються та перетинаються, як «спортивно-оздоровчий туризм», «спортивно-рекреаційний туризм», «самодіяльний туризм», «активний туризм», а останнім часом до них приєдналися також вельми популярні – «пригодницький туризм» та «екстремальний туризм». Спробуємо розібратися з предметними полями названих різновидів туризму.

Слід виділити два принципових підходи, що використовуються для характеристики даної сфери туристської практики:

- спортивний підхід, – пов'язаний з активністю, яка відповідає окремим видам спорту, з відмінними ознаками останнього: попередні спеціальні, часто виснажливі тренування, підготовка до змагань, участь в них на межі фізичних та психологічних можливостей спортсменів. Зазначимо, що в нашій країні та в ряді країн пострадянського простору спортивний туризм розуміється ще більш вузько, – як окремий вид спорту, забезпечений нормативами присудження спортивної кваліфікації, проведенням змагань тощо;
- рекреаційний підхід, який відповідно до термінології пов'язує активну туристську практику з відновленням і розвитком фізичних, інтелектуальних та емоційних сил людини. Цей підхід дозволяє об'єднати під «парасолькою» спортивно-рекреаційного туризму активну туристську діяльність з різними аспектами рекреації – оздоровчими, розважальними, пізнавальними. Саме в цю категорію спортивного туризму потрапляють згадувані вище різновиди туризму, що розрізняються за ступенем фізичних навантажень і ризику, домінуючою спрямованістю на оздоровлення або розваги, відпочинок або самореалізацію – «спортивно-оздоровчий туризм» та «спортивно-рекреаційний туризм».

З огляду на вказані підходи, *спортивний туризм* виступає як специфічний вид туристсько-спортивної діяльності, головною формою якої є спортивний туристський похід або змагання з техніки певних видів туризму. Ці види діяльності спрямовані на випробовування фізичних, психічних, духовних сил людини, удосконалення туристсько-спортивної майстерності туриста, виконання нормативів спортивних розрядів.

Таким чином, *спортивно-оздоровчий туризм* – це специфічний вид туристсько-рекреаційної діяльності, головною формою якої є оздоровчий туристський похід (подорож), або туристський табір з радіальними туристськими виходами. Ці види діяльності спрямовані на відновлення фізичних, психічних, духовних сил людини, удосконалення туристських знань, умінь та навичок, активний відпочинок та рекреацію, для підготовки туристів до туристсько-спортивних заходів.

Безсумнівно, активною формою *спортивно-рекреаційного туризму* є туристський похід вихідного дня або багатоденний оздоровчий похід. У даному випадку сама подорож по району, який володіє рекреаційними ресурсами (ліс, чисте повітря, чисті водойми, красиві ландшафти), з використанням дозованих оздоровчих фізичних навантажень є технологією відпочинку і зміцнення здоров'я. Яскравим прикладом активних форм спортивно-рекреаційного пізнавального туризму є екологічні туристські походи по «диких» чистих територіях, з максимально дбайливим ставленням до даних територій, з пізнавальними екскурсіями по екологічних стежках тощо.

Самодіяльний туризм виділяється за такою класифікаційною ознакою як ступінь організованості (організований та неорганізований або самодіяльний). Самодіяльний туризм – це форма неорганізованого туризму, де туристські послуги та потреби забезпечуються на основі самодіяльності туристів. Туристи самі обирають маршрути і спосіб пересування, забезпечують собі харчування, нічліг і місце відпочинку.

Спортивний самодіяльний туризм можна вважати одним з вітчизняних гуманітарних досягнень минулого ХХ ст. Масовий характер, високоетичні (пізнавальні, оздоровчі, виховні) ролі в суспільстві відносять цю діяльність до безумовних досягнень радянських часів. Будучи в основному самодіяльним, спортивний туризм в СРСР відрізнявся масовістю саме через його самоорганізований характер. При цьому в системі спортивного туризму були знайдені оптимальні форми і механізми організації, що дозволили цій діяльності швидко і стійко розвиватися.

Але самодіяльні засади організації спортивного туризму не виводить останній, як це нерідко намагаються представити, зі сфери товарно-грошових відносин на підставі того, що неорганізований турист не купує путівку в туристській фірмі або не проживає в готелі. По-перше, самодіяльні туристи купують відповідний одяг, взуття, рюкзаки, намети, спальні мішки, карти, путівники та інші товари туристського попиту. По-друге, вони нерідко користуються послугами підприємств транспорту, громадського харчування, музеїв, та й тих же готелів. По-третє, у самодіяльному туризмі існують свої, переважно клубні, організаційні форми, стійкі комунікативні зв'язки, в тому числі через Інтернет, свої засоби масової інформації, свої масові організовані заходи, свій фольклор тощо. Іншими словами стосовно самодіяльного туризму як виду туризму є підстави говорити про декілька його особливостей.

Якщо розглядати самодіяльний туризм, як індустрію, то, на відміну від більшості інших видів туризму, в його структурі підприємства з виробництва та реалізації товарів туристського попиту відіграють не меншу, якщо не більшу роль, ніж підприємства сфери послуг. Інша особливість самодіяльного спортивного туризму полягає в тому, що він представляє собою яскраво виражену субкультуру, значиму в житті суспільства не тільки тому, що з нею пов'язують, наприклад, розвиток такого явища, як авторська пісня. Нарешті, саме соціально-економічні особливості самодіяльного туризму визначили державну підтримку його розвитку ще на зорі радянської влади. З одного боку, це найменш капіталомісткий вид туризму, а з іншого, – забезпечує максимальний соціальний ефект, принаймні, з точки зору його масової доступності і завдань оздоровлення нації.

З точки зору рівня рухової активності учасників туристської діяльності можна з певним допущенням, виділити «активні» і «пасивні» форми туристських заходів. Туризм активного відпочинку, більш ефективний для цілей фізичної, емоційної, інтелектуальної рекреації, ніж

туризм пасивного відпочинку. Активні форми туризму, забезпечують дозоване за обсягом і інтенсивністю фізичне навантаження для учасників туристських заходів, що є найважливішим чинником їх повноцінного відпочинку та ефективного оздоровлення. Можна погодитися з тим, що внесення терміну *активний туризм* в теорію туризму свідчить про низькій науковий рівень авторів. За своєю ідеєю, туризм взагалі не може бути не активним. В практиці існують подорожі з активними способами пересування туристів і саме це входить до предмету дослідження [11].

Автоматичне перенесення терміну «активний туризм», який, до речі, в міжнародному туризмі означає число відвідувань будь-якої країни мешканцями інших країн, на спортивний туризм науково не обґрунтовано. Натомість, більшість фахівців з туризму розуміють під *активним туризмом* такий, який при подоланні туристських маршрутів використовує активні засоби пересування та подолання перешкод (пішки, на байдарках, лижах, велосипедах, мотоциклах, вітрильних катамаранах тощо). Тому, мабуть, у назві цього виду туризму слід застосовувати термін «*туризм з активними способами пересування*».

На сьогоднішній день в поняття «активний туризм» вкладається різне значення. Так російський географ С.Е.Мишлявцева під *активним туризмом* пропонує розуміти форму подорожей за маршрутами невисоких категорій складності, переважно в слабозміненому природному середовищі, з використанням активних способів пересування. За змістом цей вид туризму, на думку автора, близький до існуючого спортивного туризму, але ґрунтується на маршрутах некласифікованих або невисоких категорій складності і не дає учасникам можливості отримувати спортивні розряди і звання. Маршрути активного туризму, за рідкісним винятком, мають незначну протяжність і тривалість, меншу, ніж встановлені для спортивних туристських походів [8]. Однак виникає питання – а що спортивний туризм з точки зору рівня рухової активності не є активним?

Активний туризм сьогодні все частіше «насичується» пізнавальним компонентом, духом відкриття раніше невідомого, більше того, вибір способу і засобу пересування залежить саме від поставленої пізнавальної мети. Наявність привабливої пізнавальної мети «відкриття», часто формується на основі історичних та краєзнавчих матеріалів або дослідження природних явищ, призводить до того, що активний туризм часто визначається як *пригодницький*. Згідно вимог Всесвітньої торгівельної асоціації пригодницького туризму (Global Adventure Travel Trade Association), до *пригодницького туризму* можна віднести будь-яку туристську активність, якщо вона включає дві з трьох ознак: фізичну активність, культурний обмін чи взаємодія або занурення у природне середовище [12].

Екстремальний туризм, навпаки, відрізняється тим, що передбачає високі фізичні навантаження і ризики для здоров'я та життя туристів і вимагає їх високої фізичної та психологічної підготовки. Тут, на відміну

від пригодницького туризму, немає місця комфорту та безпеці. Це не стільки розважальна, скільки «випробувальна» подорож – туристи зайняті, скоріше, самопізнанням і самоствердженням. На нашу думку, *екстремальний туризм* – це види подорожей що перевищують нормативні вимоги класифікатора спортивних подорожей, а також форми активної туристської діяльності з підвищеним ризиком, які здійснюються під час спортивних походів або спеціалізованих змагань. Екстремальний туризм пов'язаний із прагненням ризику, бажанням подорожувати малодослідженими і важкодоступними місцями (джунглі, гори, пустелі, печери тощо), що може виявитися небезпечним для життя.

Таким чином, можна виділити спільні ознаки, які характеризують всі вищеназвані види туризму, враховуючи загальні ознаки туризму (місце перебування туриста, термін перебування та не заняття оплачуваною діяльністю у місці тимчасового перебування):

- проведення заходів в незайманому або слабозміненому природному середовищі;
- активний характер туристських заходів;
- здебільшого маршрутний характер заходів;
- потреба в значному територіальному ресурсі;
- орієнтованість на природні ресурси;
- специфічні вимоги до природного середовища (малонаселеність, неосвоєність, віддаленість від центрів);
- специфічна пов'язаність з індустрією туризму;
- залежність від транспортної освоєності регіону.

Для позначення подорожей, що здійснюються у природному середовищі існує широкий спектр термінів, що характеризують почасти різні, але в багатьох відносинах близькі один до одного форми туризму: природний, дикий, зелений, сільський, м'який, екологічний, спортивний, самодіяльний, активний, пригодницький, екстремальний тощо. Всі ці форми туризму застосовують для їх позначення терміни, які відображають тенденцію зростаючого інтересу до природи та дбайливого ставлення до навколишнього середовища, заснованого на концепціях сталого, збалансованого розвитку туризму. Існування цього інтересу напряду пов'язано з двома світовими тенденціями в розвитку туризму – глобалізацією і екологізацією. Поряд з глобальним поширенням високотехнологічних стандартизованих туристських послуг відбувається і диверсифікація попиту, що виражається в затребуваності альтернативного туризму (екологічного, природного, активного, спортивного тощо). У цій ситуації очікується актуалізація нових якостей туристського продукту, які зможуть бути привнесені в нього за рахунок його регіональної, екологічної та культурної специфіки. Використовуючи в широкому сенсі слова види туризму, так чи інакше пов'язані з подорожами в природному середовищі, доцільним і більш правильним, на думку ряду вчених та на наш погляд, може бути вживання терміну *«природноорієнтований туризм»*, який часто

зустрічається в літературі, але не має чітко вираженого визначення. У загальному вигляді під природноорієнтованим туризмом слід розуміти будь-який вид відпочинку, подорожей, здійснюваних безпосередньо в малозміненому природному середовищі, поза техногенних ландшафтів.

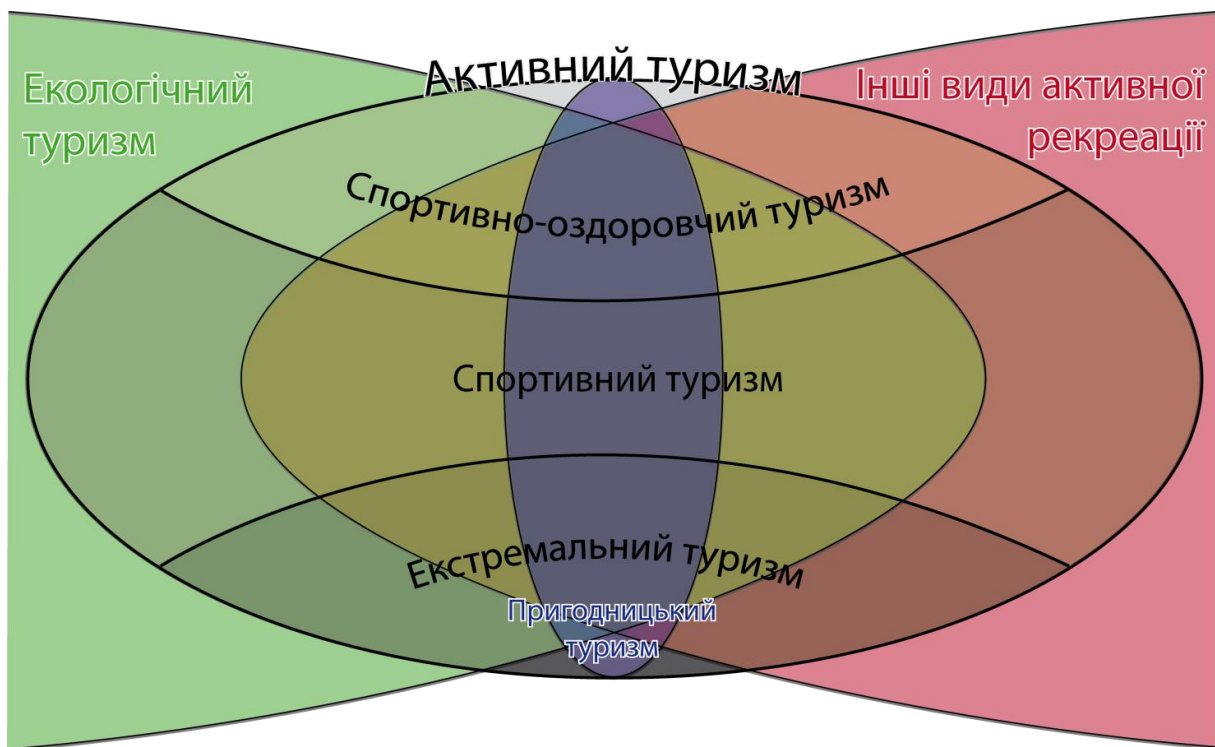
Російський географ В.П.Расковалов визначає *природноорієнтований туризм* як «сукупність різноманітних видів, форм і способів подорожей і відпочинку, здійснюваних переважно в природному середовищі, для яких головним туристським ресурсом є слабозмінена і неосвоєна людиною природа або її компоненти і елементи, а метою – перебування в природному середовищі, отримання нових вражень, позитивних емоцій від спілкування з природою, подолання природних перешкод для досягнення спортивних результатів, пізнання природи, вивчення її об'єктів тощо» [10].

У даному визначенні досить конкретно трактується основне поняття. Воно дозволяє включити в свою структуру різноманіття видів і форм туристських і рекреаційних занять, дає чітку вказівку на основний використовуваний ресурс – малозмінена і дика природа, яка одночасно є і головною метою подорожі й відпочинку. Подібні туристські заняття мають на увазі перебування переважно в слабозмінених людиною природних ландшафтах, але не виключають і відвідування природно-антропогенних комплексів, наприклад сільської місцевості, гірськолижних центрів тощо.

Можна виділити наступні загальні характеристики природноорієнтованого туризму:

1. Природноорієнтований туризм заснований на безпосередньому використанні переважно природних ресурсів;
2. Для природноорієнтованого туризму необхідні більш-менш дика природа, екологічно чисте середовище, малозмінені чи неосвоєні людиною природні ландшафти, об'єкти природи, що збереглися в первісному вигляді;
3. Природноорієнтований туризм є екологічно орієнтованим, тобто заснованим на дбайливому ставленні до природи та соціокультурного середовища, а також повинен сприяти охороні природи;
4. Розвиток природноорієнтованого туризму не повинен суперечити інтересам місцевого населення і має сприяти збереженню соціокультурного середовища регіону перебування туриста;
5. Для природноорієнтованого туризму характерна націленість на отримання нових знань про природу і навколишній світ, які турист отримує в процесі подорожі;
6. Природноорієнтований туризм може здійснюватися як в самодіяльній, так і в організованій формі, що робить його більш гнучким сектором туристського ринку і соціально орієнтованим, тобто доступним для більшої частини населення;
7. Природноорієнтований туризм повинен бути економічно ефективним видом природокористування та землекористування, що стимулює стійкий розвиток регіону, де він здійснюється.

Проаналізувавши співвідношення понять «спортивний туризм», «спортивно-оздоровчий туризм», «спортивно-рекреаційний туризм», «самодіяльний туризм», «активний туризм», «пригодницький туризм» та «екстремальний туризм», можна зробити висновок, що всі вони, окрім поняття «самодіяльний туризм», виділені за критерієм – мета подорожі. Самодіяльний туризм виділяється за такою класифікаційною ознакою як ступінь організованості і повинен розглядатися на іншому предметному полі. Всі ж інші вищезазначені види туризму разом з такими як природний, дикий, зелений, сільський, м'який, екологічний тощо застосовують для їх позначення терміни, які відображають тенденцію зростаючого інтересу до природи та дбайливого ставлення до навколишнього середовища, заснованого на концепціях сталого, збалансованого розвитку туризму. Тому ми їх виділяємо у блок *природноорієнтованого туризму*, під яким розуміємо будь-який вид відпочинку, подорожей, здійснюваних безпосередньо в малозміненому природному середовищі, поза техногенних ландшафтів. Розглянемо співвідношення понять у природноорієнтованому туризмі (рис. 1).

Автор: Колотуха О.В., 2013

Рис. 1. Співвідношення понять у природноорієнтованому туризмі

В межах природноорієнтованого туризму виділимо блок активного туризму, розуміючи під ним такий, який при подоланні туристських маршрутів використовує активні засоби пересування та подолання перешкод (пішки, на байдарках, лижах, велосипедах, мотоциклах, вітрильних катамаранах тощо). Далі в блоці активного туризму виділимо три сегменти за прикладом спортивної аналогії (фізкультура – спорт –

спорт вищих досягнень) – спортивно-оздоровчий туризм (спортивно-рекреаційний туризм) – спортивний туризм – екстремальний туризм.

Ми розглядаємо поняття «спортивно-оздоровчий туризм» та «спортивно-рекреаційний туризм» як практично тотожні, тому що вони використовують подібні діяльнісні форми (нескладні походи), відбуваються в незайманому або слабозміненому природному середовищі, мають оздоровчий, рекреаційний ефект. Центральною ланкою блоку активного туризму виступає спортивний туризм, який має чітко визначену нормативну базу, розроблену класифікацію маршрутів, градацію складності туристських перешкод, розрядні спортивні нормативи. Таким чином всі активні туристські заходи, які за параметрами та інтенсивністю «не дотягують» до спортивно-туристських відносяться до категорії спортивно-оздоровчого туризму. Натомість до екстремального туризму віднесемо види подорожей що перевищують нормативні вимоги класифікатора спортивних подорожей, а також форми діяльності з підвищеним ризиком, які здійснюються під час спортивних походів або спеціалізованих змагань.

Форми активного туризму з яскравим пізнавальним компонентом утворюють блок пригодницького туризму, який за реалізацією може бути спортивно-оздоровчого, спортивного або навіть екстремального змісту.

Предметні поля активного туризму та екологічного туризму частково перекриваються тому, що активний туризм часто реалізується в незайманому або малозміненому навколишньому середовищі і є екологічним за суттю. Екологічний же туризм може використовувати як активні туристські форми (маршрути, походи), так і пасивні – споглядання за тваринами та рослинами, сільський зелений туризм тощо.

На активний туризм накладаються інші види активної рекреації та спорту, які використовують туризм як проміжний продукт з точки зору реалізації кінцевої мети або цілей поїздки – гірськолижний туризм, дайвінг-туризм, гольф-туризм, альпінізм тощо.

Висновки. Таким чином, на нашу думку, *спортивний туризм* – це вид активної рекреаційно-туристської діяльності, яка здійснюється в незайманому або слабозміненому природному середовищі, і полягає у проходженні туристських маршрутів з подоланням різноманітних перешкод природного середовища (перевалів, вершин, порогів, каньйонів, печер, боліт тощо) різними засобами пересування із використанням спеціальних технічних прийомів і спорядження. Спортивний туризм є природноорієнтованим за суттю і входить до блоку активного туризму разом зі спортивно-оздоровчим та екстремальним туризмом, на які накладається предметне поле пригодницького туризму.

Використані джерела:

1. Алаев Э.Б. Социально-экономическая география. Понятийно-терминологический словарь / Э.Б. Алаев. – М.: Мысль, 1983. – 199 с.
2. Бейдик О.О. Словник-довідник з географії туризму, рекреації та рекреаційної географії / О.О. Бейдик. – К.: Палітра, 1998. – 130 с.

3. Енджейчик И. Современный туристический бизнес. Экстратегии в управлении фирмой: пер. с польс. И.Д. Рудинского / И. Енджейчик. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 320 с.
4. Квартальнов В. А. Туризм: Учебник / В.А. Квартальнов. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 320 с.
5. Крачило Н.П. География туризма: Учебное пособие / Н.П. Крачило – К.: Вища школа, 1987. – 208 с.
6. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О.О. Любіцева – К.: “Альтерпрес”, 2002. – 436 с.
7. Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг: Підручник / М.П. Мальська та ін. – К.: Знання, 2008. – 661 с.
8. Мышлявцева С.Э. Активный туризм в регионах Урала (маршрутный принцип территориальной организации): автореф. дис. ... канд. геогр. наук: спец. 25.00.24 „Экономическая, социальная и политическая география”. – Пермь, 2007 / С.Э. Мышлявцева [Электронный ресурс]. – Режим доступа :<http://www.psu.ru>.
9. Правила змагань зі спортивного туризму. – К.: Федерація спортивного туризму України, 2008. – 148 с.
10. Расковалов В.П. Методика оценки потенциала развития природно-ориентированного туризма в регионе / В.П. Расковалов // География и туризм: сб. науч. тр. / Перм. ун-т. – Пермь, 2008. – С. 41-47
11. Фокін С.П. Туризмологічні аспекти спортивного туризму. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ: Зб. наук. ст. / С.П. Фокін – К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. – Вип. 1. – С. 207–213
12. Global Adventure Travel Trade Association / www.info@adventuretravel.biz
13. Hunziker W. Grundriss der Allgemeinen Fremdenverkehrslehre / W. Hunziker, K. Krapf. – Zurich, 1962. – 112 p.

УДК 910.1

Доан П.В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛОКАЛЬНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ СИСТЕМИ

У статті розглянуто наукові теорії територіальної організації виробництва, на основі яких формується новітня концепція локальних туристичних систем (ЛТС), дано визначення ЛТС та сформульовано їх основні характеристики.

В статье рассмотрены научные теории территориальной организации производства, на основе которых формируется концепция локальных туристических систем (ЛТС), дано определение ЛТС и сформулировано их основные характеристики.

There are analyzed scientific theories of territorial organization of production that are being a basis for new tourist local systems (LTS) concept, there is given a definition of LTS and formulated its main characteristics.

Концепція локальних туристичних систем (ЛТС) – це сучасна модель територіального управління розвитком туризму в Італії. Її формування стало результатом поширення на індустрію туризму принципів системного підходу, економічної теорії, суспільної географії та менеджменту. Якщо говорити більш предметно, то теорія локальних туристичних систем запозичила елементи теорії промислових і економічних районів, суспільно-географічних комплексів, кластерів та інноваційних середовищ, дестинацій тощо. Дослідження ЛТС як альтернативної новітньої моделі управління